חידושי הרי"מ על התורה — וירא

וירא אליו. נ"ל כמ"ש הר"ן והובא ברש"י פ' ויקרא אליו למעט כו' שמרגיש יותר יחוד הדיבור במלת אליו ממלת לו ע"ש. כן אחר שנימל והברית הוא התקשרות כל האברים והגידים רמ"ח ושס"ה בגי' ברית עם הכולל. וכל הכוחות וההרגשות לשי"ת. ונק' תמים שלא נשאר שום דבר מבחוץ כן נראה אליו הש"י כמים הפנים כו'. וגרם יחוד גדול וקדוש שלא הי' מעולם עדיין. וזה שכ' בזה"ק הניצנים נראו בארץ שכל הבריאה מכל העולמות שיראה אותם אדם ויודה לה' ועתה שנגמר המכוון נגמר כל המראות שנראה ה' הוא אליו. ומקודם שכ' לה' הנראה אליו הוא בבחינת גילוי וכאן נראה השי"ת בבחי' סתום וגליא שהוא הסוד שכ' סוד ה' ליראיו ובריתו כו'. והוא יחוד י"ה בו"ה:

באלני ממרא. הוא שנתן עצה כו'. רבו הפי'. ונ"ל פשוט. כן כתוב במדרש שמא לא יבואו אורחים כו' שהוא עמוד ג"ח להטות כל העולם להש"י. והי' עבודה עצומה לירד ממדרגתו לדבר עם עע"ז עכ"פ לא הי' נבדל בגופו. ואחר המילה שנשתנה מכל עולם ודחתה בריתו לברית של נח הי' ירא שיהי' נבדל מאנשי עולם. ולא יהי' מעורב עם הבריות שיוכל ללמדם ולגמול חסד מאחר שע"י המילה הוא למעלה מהטבע. ושאל לענר כו' איך שנראה להם ענין המילה דכ' מחשבה בעצה תכון שע"י שנתברר חלקי הסותר ונדחו. נעשה הענין מקוים לנצח. ומה"ע שאלם שיאמרו דעתם ויטה את לבבם וישארו דבוקים בו גם אחר המילה. וב' סתרו שע"פ הטבע א"י למול וממרא אמר הש"י הצילך כ"כ במדרש. והיינו שע"פ שכל אדם מחויב לעשו' דבר שלמעלה מהטבע מאחר שהקב"ה מתנהג עמו למעלה מהטבע. וכך סדרו של עולם. שצריך שיהי' אומה אחת דביקה בה'. והנהגה למעלה מהטבע. ועי"ז תתפשט חיים וקדושה אל הטבע וכל העולם. וזכה עי"ז שנגלה בחלקו והי' בו הרגשת קדושה ממראה שהי' לאברהם וכתוב גם לדורות שמי שטוב בעיניו הנהגת הצדיק וישראל מתברך מכלל ואברכה מברכיך. וכן באדם עצמו אם עכ"פ טוב בעינו הקדושה. לממ"נ לשי"ת גם שרחוק ממנו יש תקנה וג"כ בכלל ואברכה מברכיך וז"ש הבוחר בדרכיהם ובחרת בחיים שזה עצמו מצות עשה לבחור בחיים שיהי' טוב בעינו ומזה יבא למען תחי' שיהי' לו חיים באמת:

ואברהם הולך עמם לשלחם כו' פרש"י ז"ל כסבור אנשים הם לכאורה גם מקודם באכילה ושתי' הי' לרש"י לפרש כן ונראה כמו שמצינו במרע"ה שהי' בשמים לחם לא אכל ומים לא שתה שכשבא שם הי' כמלאכים כמו כן להיפוך כשנשתלחו לאברהם הי' שייך בהם אכילה ושתי' ג"כ אך כיון שהלכו ממנו נעשו כמלאכים א"כ למה הלך עמם ע"ז כתב רש"י כסבור אנשים הם ועי"ז הי' צריך ללוותם ג"כ כדרך אורחים והי' ג"כ נדמו כאנשים:

וד' אמר המכסה אני מאברהם כו' ואברהם כו' כי ידעתיו כו' יצוה בניו כו' פרש"י ז"ל דחוק כי למען משמע טרם שידעתיו כדי שעי"ז יעשה כך ולרש"י הטעם על הידיעה שהוא בשכר שיצוה כו' ונראה דהנה כל העולם נברא בשביל אברהם כמ"ש בהבראם באברהם כו' ונברכו בך כל גויי הארץ שהיא הברכה שע"י נברכו כל הנבראים. ולמנהיג הדור נותנים דעה גדולה ובינה יתירה שיוכל להנהיגם שהוא הכולל שבדור. וזה הפי' כי ידעתיו היינו שנותנים לו ידיעה שהוא מלשון וידע אדם כו' חוה שהוא התדבקות אליו ית' כדי שיצווה היינו שיהא בו כת לצוות בניו וב"ב אחריו כו' וכיון שהוא הכולל שבעולם א"כ כאן שרצה השי"ת להפוך סדום א"כ הי' צריך להודיע לאברהם שיסלק מעצמו הדביקות שיש להם בו אף שעיקר עבודתו הי' בשביל בניו וב"ב עכ"ז הי' לכל העולם דביקות בו מאחר שע"י נבראו:

אולי יש חמשים כו' עשרים כו' צדיקים חסר בלי יו"ד לכאורה קשה למה לא ביקש על צדיקים גמורים שיש להם כח יותר להציל הדור. נראה כי טענת אברהם הי' שיותר יצילו צדיקים שאינן גמורים דהנה כשיש אנדרלמוסיא הורגת טובים ורעים אך הצדיק הגדול יש בכחו להציל עצמו אבל צדיק שאינו גמור א"י להנצל אף שלא חטא כלום. ולכך טען האף תספה צדיק כו' כי היושר שלא יהרגו כלם כיון שיספה צדיק ג"כ הואיל ואין בו כח להציל עצמו כנ"ל וצדיקים גמורים יכולין להנצל הם בפרט אבל צדיקים שאינם גמורים שאינם יכולים להנצל עצמם ע"כ יהרגו ג"כ וז"א ע"פ משפט צדק:

ויסע כו' ענין אבימלך הי' נגד ד' מלכיות ר"ת אדו"ם בב"ל מד"י יו"ן והועיל בזה שיהי' נוח אח"כ לבניו כמ"ש ז"ל באברהם שאמר הקב"ה שיכבוש הדרך שיהא נוח לכבוש לבניו:

ויקרא וכו' יצחק. קשה לומר שכל השם הי' ע"ש הצחוק עשה לי כו' גם קשה שמדת יצחק הי' גבורה ויראה לא שמחה וצחוק ונראה דמה שכ' בישמעאל מצחק ודרשו ז"ל ג"ע וש"ד הפי' שהחטא אצלו כצחוק ושחוק ואינו ירא מהחטא ולכך חמורות דומות לו כקלות וכן ג"כ להיפוך מה שהוא ירא ביצחק שהוא כמידתו יראה ממילא להיפך ענייני עוה"ז המה כצחוק בעיניו גם עיקר השמחה בא ע"י מדת גבורה ויראה שיודע אדם שאין לו כלום ומ"מ השי"ת בחר בנו מכל העמים ועי"ז יש לו יותר:

ויפקח אלקים את עיני כו' ותרא כו' במדרש כי באמת כל מה שצריך האדם מוכן לפניו רק אינו רואה כ"ז שאין הקב"ה מאיר את עיניו וכן בתורה שמבקשין והאר עינינו בתורתך כמ"ש דהמע"ה גל עיני ואביטה כו' וע"י שהשי"ת מאיר לראות את הנפלאות עי"ז נדבק לב האדם במצוותיו וז"ש ודבק לבנו כו':

עוד במדרש שהגר היתה מקטני אמנה שלא הי' למלאות מים שכשיצטרך לה בוודאי יהי' לה אף שהי' חולה מסוכן מ"מ הבוטח באמת בהשי"ת אין חסר לו כלום כמ"ש ברוך הגבר כו' והי' ד' מבטחו וכשאין האדם בטוח אזי באמת צריך ליגע למצוא פרנסה וכדומה משא"כ הבוטח בד' וכנ"ל:

קח נא את בנך את יחידך כו' אהבת כו' כי באמת לא הי' הנסיון כ"כ להניח האב את הבן בשביל מאמר השי"ת באדם גדול כאברהם. אולם השי"ת אמר שכשם שהוא באהבתו אליו יעלה ולא שיניח אהבתו וזה נסיון:

יושב פתח האוהל כו' פי' שפתח פתח עולם העליון שיראו בני אדם ויעבדו להשי"ת גם שהועיל שיהא נפתח הפתח למי שדופק בתשובה ורוצה לעבוד להשי"ת ויש ללמוד ק"ו ממה שכתבו חכז"ל שאאע"ה עומד על פתח גיהנם ומציל הנימול מליכנס ע"ש וכ"ש שעומד בעוה"ז ומציל כ"א מישראל שלא יפול לגיהנם ופותח שער ג"ע להרוצה ליכנס בו:

אל נא תעבור כו' ודרשו ז"ל שגדולה הכנסת אורחים כו' ולכאורה מניין ידע זה אברהם דבר גדול כזה לעשות מעשה. אולם נראה כי למד זה ממה שאמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד ואתה סימן לבניך כו' הענין הוא שאמר לו השי"ת שאין לבייש ולהיות ביראה גדולה שאין באיפשרות לעשות שום מצוה ע"י היראה הצריכה רק שמותר לאדם לעשות בישוב הדעת כיון שהוא מצוותיו ית' וכן בדיינים ג"כ להתיישב בדינים אף שצריכין לישב לפני הקב"ה כו' ומזה למד שגדולה הכנסת אורחים כדי לעשות המצוה כתקונה:

ארדה נא ואראה כו' כי כאשר השי"ת מתקרב לראות מעשי ב"א נתוסף קדושה בארץ וממילא מתקרבים ב"א להשי"ת ונתעורר תשובה ע"י הפחד ובושה:

אמר הקב"ה ארדה ואראה אם לא יעשה תשובה אח"ז ההתקרבות ג"כ אזי הכצעקתה כו':

יצחק ע"ש השמחה ששורש שמחה מיראה וגבורה מידת יצחק כי השמחה הוא ע"י הכנעה:

חפירת הבארות היו לדחות הרע ולנקות הזוהמא להיות נקודה הפנימיות נקי מכל רע וזה ענין ששת ימי המעשה ושבת נקרא רחובות כי בשבת אין עבודה זו לדחות הרע שהוא יום מנוחה ובזוה"ק יש שעתא מצוות ציצית ותפילין הם בעצמם מנקים הזוהמא והרע:

וסעדו לבכם כו' מן התורה ומנביאים ומכתובים מצינו שפתא סעדתא דלבא ופלא בוודאי שאדם רואה שפת סועד הלב כשהוא רעב אולם פי' סעודה שסועד לדבר הצריך לאדם ולזאת שייך במלאכים לשון זה כי סעד הוא להם כפי ענינם שצריכים נותן הפת להם סעד ג"כ וכן סעודות של שבת נקרא בזוה"ק סעודתא דמהימנותא שנותנים סעד לאדם בעבודת השי"ת שהעיקר הוא האמונה וכן בפרט הג' סעודות שבת נגד ג' אבות הקדושים ונותנים סעד בג' מדות שלהם אהבה ויראה ותפארת וסעודה שלישית הנקרא שלש סעודות כיון שמדת יעקב כולל גם מדת אברהם מצחק. שאברהם ויצחק הי' להם מידות מיוחדות יעקב עבד להשי"ת בשניהם שלפעמים התפארת יותר לעבוד השי"ת במידת אהבה ולפעמים ביראה. ומדה זו נקרא בזוה"ק ישרה שעי"ז נקראין ישראל ישורון:

וזה פי' המשנה איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כ"ש תפארת לעושי' שזהו דרך ישרה שכל מדה מהב' מידות שיהי' בה תפארת להשי"ת נאחזנה ולא נעזבנה ותפארת לו מן האדם היינו שידע אדם שמה שיש נחת רוח להשי"ת מעבודתינו הוא רק מטעם שבא מן האדם מאדמה ומדיבוק בעוה"ז ואעפ"כ עובד להשי"ת זהו עיקר נ"ר אבל לא מצד גוף עבודה:

בסעודה זו לא הי' דגים נראה כי הי' רוצה ליתן דבר הצריך תיקון בשר. שחיטה מליחה וכן בחמאה וחלב יש בה בו"ת וכזה אין להם בשמים דבר הצריך תיקון האדם ובדגים אין תיקון:

מה שהשי"ת שילם לו עתה ע"כ דבר ולא מקודם שהי' ג"כ בעל ג"ח והכנסות אורחים כי מקודם לא הי' מצוה ועושה רק ע"י המילה נעשה מיוחד להשי"ת כי חלק ד' עמו כו' והי' המצוה ראשונה אחר המילה ולכך הי' יושב פתח האוהל אולי יהי' עוברין כו' כמ"ש רש"י ז"ל שהוא קיים כו' ובוודאי כן בכל ישראל שלא חטא או שב בתשובה ועושה מצוה בשלימות שמשלם לו על כל תנועה:

אי' שרה אשתך כו' הנה באוהל בשם ספר מוצל מאש ע"פ מ"ש בש"ס מואבי ולא מואבית שתלה אי אשה דרכה לכבוש לקדם כו' ומפקדת אהכנסות אורחים כו' ע"ש וזהו ששאלו אי' כו' כי היא מחויבת ג"כ והשיב היא באוהל שאינה מרקדת כו' וקלסוהו. ובזה נראה לי מה שהלכו המלאכים (מהפיכת סדום ומהצלת לוט) לאברהם כיון שנשתלחו למקום אחר אולם כי עיקר הפיכת סדום הצלת לוט עבור בנות לוט כמ"ש במדרש הנמצאות ע"פ מצאתי דוד עבדי שהי' הכנה להולדת דוד ומשיח ד' ולכך המתינו על תשובת אברהם הנה באוהל שעי"ז מותר לדוד לבוא בקהל שזהו עיקר פלוגתתם ולכך הלכו לסדום להציל לוט:

ותצחק שרה כו' כי שרה לא ידעה שמבטיחין בשליחות השי"ת רק מברכין בדרך ברכה שתהי' לה בנים וצחקה אמר השי"ת כי צריך האדם להיות בטוח בהשי"ת ולא להתיאש עצמו ולא יהי' דבר רחוק בעיניו כלל: